

KRITIKA I BIBLIOGRAFIJA

CORPUS OF MYCENAEAN INSCRIPTIONS FROM KNOSSOS Vol. I by J. Chadwick, — L. Godart — J. T. Killen — J.-P. Olivier — A. Sacconi — I. A. Sakellarakis, Cambridge University Press, Edizioni dell'Ateneo, spa Roma 1986, XV + 435, folio.

Долго очекуваниот *Corpus* на микенските натписи од Кнос најпосле започна да излегува. Триесет години по неговата најава на Првиот меѓународен микенолошки колоквиум во Gif-sur-Yvette (1956), кога беше создадена и концепцијата за начинот како да се издаваат микенските плочки, се појави првиот од четирите планирани томови на Корпусот на кноските плочки, подготвен од еден меѓународен тим на микенолози (Godart, Killen, Olivier, Sacconi i Sakellarakis) под раководство на John CHADWICK.

Подготовката на ова издание бараше долготрајни епиграфски студии на кноскиот архив од разни аспекти. Секој фрагмент е најдетално студииран со цел физички да се спои со други фрагменти и да се добие поцелосна плочка од која да може да се прочита нешто повеќе. Сврзувањето на фрагменти се наложи уште по откривањето на плочките од Еванс и продолжи со особен интензитет од педесеттите години наваму од E. L. Bennet, J. Chadwick, J. T. Killen, J.-P. Olivier и др.

Уште во самиот почеток J. Chadwick увиде дека најдобриот приод кон интерпретацијата на линеарните Бе плочки се состои во откривањето на заедната врска меѓу плочките. Тој сфати дека натписите на глинениите плочки треба да се третираат како делови на подолги документи и се обидуваше да пронајде во начинот како се пишуваат тие и во системот како потоа биле подредувани во копиници и гипсени кутии (како денес во фасцикли) и чувани во архивите (сп. *The Mycenaean Filing System*, BICS 5, 1—5, 1958). Во Cambridge тој организира центар — The Mycenaean Epigraphy Room, каде што ги снабди фотографите на сите познати плочки од кноскиот архив. Своите ученици, подоцна негови соработници, тој ги ориентираше да водат строго сметка за тоа каде се најдени плочките/фрагментите, потоа преку особеностите на ракописот да ги откриваат писарите кои всушност биле службеници на дворецот задолжени со одделни активности во економијата, воената служба, култот и др. J. T. Killen со своите студии на плочките од огромната D серија многу придонесе за нивната попрецизна класификација во помали групи — set-ови, над која проблематика J. Chadwick работи целиот живот. J.-P. Olivier преку студијата за писарите на кноските плочки успеа да поврзе многубројни фрагменти во цели плочки, да изврши прекласирање на голем број фрагменти и се обиде да направи реконструкција на административниот систем во кноскиот дворец (в. Ж.А. XVIII, 1, 1968, стр. 148—152).

Во краткиот фактографски предговор (стр. V—XV) на прикажуваниот први том од Корпусот на кноските плочки J. Chadwick ја дава историјата на ова значајно дело, почнувајќи од нивното откривање во почетокот на нашиот век и делумно објавување во одделни статии и во *Palace of Minos*, а особено во *Scripta Minoa II*, подготвена уште во 1910/11, од Evans, а објавена одвај во 1952 од неговиот соработник J. Mures. И покрај големиот број на недостатоци

Scripta Minoa II има големо значење, зашто содржи натписи на плочки кои се сега изгубени.

По дешифрирањето на линеарното Бе писмо се наложи издавање, преиздавање и дополнување на кноските натписи во латинска транскрипција за привремена употреба. Првото такво издание беше подготвено од една група класичари од University College во Лондон и објавено од R. Browning во 1955 год. Но тоа беше бргу заменето од едно ревидирано издание според оригиналите и дополнето со нов натписен материјал од E. L. Bennett, M. Ventris i J. Chadwick (пишувано на машина од самиот Вентрис и умножено од Институтот за класични студии во Лондон како *Supplement No 2*, во 1956 год.).

Потоа следеа уште три нови ревидирани, подобрени и дополнети издања кои беа своєвременно прикажани и во нашево списание. Второто издание со корекции и дополненија го подготви J. Chadwick во соработка со F. Householder во 1959 (сп. Ж.А. X, 1960, 366—369). Третото издание со знатни промени во класификацијата на натписите од J. Chadwick и J. T. Killen во 1964 (в. Ж.А. XV, 1, 1965, 227—230) и четвртото од J. Chadwick, J. T. Killen i J. - P. Olivier, дополнето со голем број на нови натписи добиени од спојувања на фрагменти, објавено од University Press во Cambridge во 1971 год., (Ж.А. XXI, 2, 1971, 712—714).

Последново издание послужи, главно, како база и за Корпусот, но и овде се внесени извесни промени кои се последица од нови поврзувања на фрагменти. Во објавениот I том од СММК има тринаесетина такви сврзувања кои внесоа промена во досегашното читање и открија некои нови зборови и имиња, сп. на пр. *o-ro-ke-i* во Се 61, чиј датив *o-ro-ke-we* беше познат од порано; *ra-ta-na* во Ai 762, чиј алатив *ra-ta-na-de* исто така беше познат и др.

Една од основните причини за долготрајните подготовки на Корпусот и одлагањето на неговото објавување беше фрагментарната состојба на плочките и повторното откривање на големи контингенти од фрагменти на плочки во складовите на Археолошкиот музеј и други згради во Ираклион и на други места. При секое ново издание кноските плочки беа дополнувани со нов натписен материјал. Од 1950 год. се откриени три големи колекции на фрагменти во магацините на Музејот од Ираклион. Главната работа околу реконструкцијата и дополнувањето на плочките, започната од E. L. Bennett во 1950, којшто откри преку 1000 фрагменти неодабележени во документацијата на Evans, ја продолжи J. Chadwick и M. Ventris во 1955, кои исто така открија голем фонд на дотогаш нерегистрирани фрагменти од плочки и J. - P. Olivier којшто го проучува наодот од преку 3000 фрагменти, откриен од J. Sakellarakis во 1984 год. На 600 фрагменти од последниот наод може по нешто да се прочита. Но дури и оние мали парченца без никакви писмени знаци (*ἄγραφα*) се од голема важност, зашто помагаат за спојување на други фрагменти. Издавањето на Корпусот на микенските плочки од Кнос, навистина, бараше макотрпна работа од без малу цел век. Водејќи сметка дека секој фрагмент, колку мал да е тој, претставува дел од еден комплетен документ и може да пружи драгоцен информација како за физичкото спојување на парченцата, така и за комплетирање на натписот.

Принципите донесени на Првиот микенолошки колоквиум во 1956 год. за тоа како треба да се издаваат плочките се применети и наместа подобрени во Корпусот на кноските плочки. Тој ќе се состои од четири тома. Првиот ги содржи броевите од 1 — 1063; вториот, којшто е во завршна фаза на печатењето, продолжува од 1063 — 4495; третиот од 5000—7999, а четвртиот од 8000 натаму и индексите.

Секоја плочка овде е дадена каде што е возможно во три форми: а. фотографија 1 : 1, (без фотографија се останати оние плочки што се изгубени, а цртежите се преземи од *Scripta Minoa II* и други статии на Evans); б. цртеж во оригинална големина и с. транскрипција на текстот. Плочките се неколку пати сликани. Во Корпусот се употребени фотографиите што ги направива во 1978 год. L. Godart и Anna Sacconi, а цртежите се изработени од L. Godart. Транскрибираниот текст, којшто сега може да се контролира и од фотографиите,

е придружен, каде што е потребно, од концизен коментар за некои специфичности на одделни знаци и зборови.

Заглавието на секоја плочка, покрај серискиот број со броевите на спонените фрагменти ги содржи и следниве податоци кои се многу важни за интерпретацијата на документот: префикс на класата и, каде што е возможно, бројот на подгрупата (set-ot); локацијата, ако плочката не е во Археолошкиот музеј на Ираклион; место на наоѓањето во комплексот на кноскиот дворец и бројот на писарот, како што установи Olivier, а со стандардни епиграфски сигли и дополнителни белешки под натписот означени се и други особености во состојбата на плочката и текстот, што исто така сега може да се контролира преку фотографите.

Транскрипцијата е извршена според Договорот на III меѓународен микенолошки колоквиум во Racine, Wisconsin во 1961, со дополненијата донесени на следните колоквиуми. Фонетските знаци се транскрибирања со обичен слог на латиница, а коментарот — курсивно.

Белешките се однесуваат само на текстот, главно, на спорните знаци, со цел да се елиминираат помалу веројатните читања на одделни знаци. Транскрипциите ги содржат само вредностите на знаците што се сочувани на плочката. Изоставени се претпоставките на други можни транскрипции.

Издавањето на овие натписи беше ургентна работа и поради една друга причина. Трошният материјал, на кој се пишувани натписите, се рони и од ден на ден сè помалу ќе може да се чита од оригиналите. Со ова луксузно издание на Корпусот микенските текстови од Кнос ќе се овековечат и ќе се спасат од пропаѓање.

Ова одлично подготвено издание со перфектни фотографии и цртежи на плочките од кои се стекнува јасна претстава за оригиналите, со објективната и беспрекорна транскрипција, резултат на долготрајна и макотрпна работа на целиот тим а пред сè на John Chadwick, ќе остане траен документ и образец за тоа како треба да се издаваат документи од ваков вид. Честитки и благодарност на целиот издавачки тим.

2. VI 1987.

П. Хр. Илиевски, Скопје.

HUGO MÜHLESTEIN, *Homerische Namenstudien*, Beiträge zur klassischen Philologie, Bd 183, hgb. von E. Heitsch, L. Koenen, R. Merkelbach und C. Zintzen, Athenäum, Verlag, GmbH Frankfurt am Main, 1987, XII + 198 str.

Оваа книга на Н. Mühlestein претставува зборник од 14 студии, пишувани во текот на последниве 22 години. Тие се однесуваат за хомерските лични имиња, а преку нивната интерпретација со помошта на широк филолошки метод авторот се обидува да реши и клучни проблеми од т.н. „хомерско прашање“. Статиите се овде (стр. 1 — 185) издадени фототипно по хронолошки ред, почнувајќи од 1965 год., како што биле првпат публикувани во разни списанија и зборници: SMEA (5), Antike und Abendland (3), Museum Helveticum (2), Жива Антика (2), Studia Mysenaea, Brno (1), Coll. Mysen., Chaumont (1), што е укажано во содржината. На одделни места, одбележени со ѕвездичка текстот е осовремен со нови сознанија до кои отпосле дошол авторот. Тие интервенции се дадени во еден дополнителен коментар, Addenda (стр. 186—193). На крајот книгата содржи индекс (стр. 194—198) со кој знатно е олеснето користењето на зборников, каде што целиот текст е даден со обичен слог без издвојување со друг шрифт на имињата и предметите што се третираат. По една кратка препорака до читателите на еден од издавачите, R. Merkelbach, во почетокот (стр. IX), книгата е снабдена и со предговор на авторот (стр. X—XIII), каде што ги излага мотивите кои го побудиле на вакви студии.

Од рана возраст интересот на авторот му бил свртен кон Хомер. За оваа ориентација и за формирањето на неговиот научен метод тој многу им должи